

Mesto resnice in mera človeka

Temeljni nazori filozofije so vselej posredno, a vendar odločilno spreminjali svet človeka.

Vprašanje pa je, kaj je na nazoru takšnega, da to zmore? Najprej, kaj sploh je nazor? V SSKJ najdemo naslednjo razlago pojma nazor: *je skupek med seboj povezanih misli, pojmov, sodb o svetu, družbi, človeku: o temeljnih, splošnih vprašanjih sveta, družbe, človeka: o vprašanih konkretnega, vsakdanjega življenja, ravnanja: v zvezi s področjem kake vede, kakim delom stvarnosti.*¹ Osrednji izraz razlage je *sodba*, ta pa je vselej sodba o nečem. Imamo torej dve, nasproti stoječi si zadevi: sodbo in sojeno stvar. Po navadi smo ljudje, subjekt, neko bivajoče, ki mu je dana lastna bit, tisti, ki smo nositelji sodbe, zadeva, ki jo presojamo, pa je pred nami stoječe bivajoče. Porok, da je sodba "dobra", da kot relacija sploh lahko obstaja, pa je njena resničnost. Mesto resnice je torej v sodbi. To nam pove že sama definicija resnice: *resnica je ujemanje med sodbo in sojenim predmetom, spoznanjem in njegovim predmetom, intelektom in stvarjo ali veritas est adequatio intellectus et rei*. Porok sodbe smo našli, kako pa je s porokom resnice? Kaj daje resnici kot ujemanju možnost, da se lahko vrši v zgoraj opisani relaciji? Na podlagi česa je resnica kot ujemanje sploh mogoča? V kakšnem odnosu do zadev moramo biti in kaj moramo v tem odnosu upoštevati?

Podobna vprašanja si je postavljala tudi Heidegger in ponudil odgovore. Da bi zvedel, kako je z resnico, je proučeval predsokratike, predvsem Parmenida.² Filozofija je bila tedaj še v otroški dobi in je nekako "začutila" temelje, na katerih stoji. Kasnejša filozofija je osnovno zmožnost spoznanja imenovala *naravna luč razuma* ali *lumen naturale*. Ta luč je s svojim svetenjem osvetljevala zadeve in jih nare-

dila evidentne. Ni se vpraševalo, na kaj sveti ta luč. Odgovor je bil samoumeven: na zadeve. Na čemu pa stojijo te zadeve, kajti če so in so preko luči razuma lahko evidentne, morajo na nečem stati, ali bolje rečeno: nekaj jih mora podpirati, ohranjati, dajati. Tla, ki omogočajo resnico kot ujemanje, Heidegger imenuje *neskritost*, kar je dobesedni prevod grške besede *aletheia*, ki so jo Grki (Parmenid) uporabljali v smislu resnice.³ Samo če neka zadeva stoji v neskritosti, jo lahko človek, prav tako stoječ v njej, spozna. Ta neskritost ima značaj odprtosti, v kateri privzame človek sproščen odnos do v neskritosti kažočega se bivajočega. Šele v odprtosti se lahko bivajoče pokaže v svoji biti takšno, kakršno je. Človeško prebivanje oz. tubit pa mora v svoji eksistenci, torej izstopajočnosti iz sebe, na podlagi svoje razklenjenosti oz. odprtosti pustiti bivajočemu, do katerega navezuje odnos, biti. Šele takrat je zagotovljena resničnost bivajočega v svoji biti. Samo mora povedati, v tem ko ga je tubit razklenila in zajela njegovo bit, kaj je oz. kako je z njim. Bistvo resnice je torej svoboda, ki je odprtost in sproščen odnos do bivajočega. A ne svoboda kot človekova prosta volja, torej lastnost človeka, ampak svoboda, katere "lastnost" je človek, svoboda, ki nosi človeka.

Če je mesto resnice v relaciji med stvarmi, potem tone v pozabo resnica, ki je polje, noseče tako človeško prebivanje kot bit bivajočega. V pozabo tone tisto, kar daje. S Platonom, ki je prvi premaknil mesto resnice, se je začel proces pozabljenja. S tem se je podal na pot iskanja bistva oz. kajstva stvari, kar ga je pripeljalo stran od temeljev, k bivajočemu. V sholastični filozofiji, pri Tomažu Akvinskem, ki se naslanja na Aristotela, je resnica sicer razumljena kot relacija

med stvarmi in intelektom, a stvarjem in ljudem vseeno daje biti Bog, ki je temelj, kar pomeni, da je na ontološki ravni zgoraj obravnavane svobode oz. resnice. Z nastopom filozofije novega veka skoraj popolnoma prevlada platonsko vpraševanje po kajstvu, koncentriranem na bivačo. Za aristotelsko-tomistično smer mišljenja bi lahko rekli, da zaide v nekakšno slepo ulico, saj je s tedaj prihajajočim novim načinom filozofije v svojem bistvu izpodrinjena. Filozofija novega veka, zgrajena na gotovosti subjekta, s Kantom končno izpelje iz njega tudi poimenovanje resnice, kjer resnica ni več ujemanje med stvarjo in intelektom, kakor v antiki in srednjem veku, ampak intelektom in stvarjo. Intelekt, ki ga nosi subjekt, začne ustvarjati stvari in te se ravna po njem. Bivačo postavlja subjekt, ki je garant njegove biti. Z drugimi besedami, človek postane Stvarnik. To ga pahne v praznino in s tem v solipsizem. Stoji sam zase, vse ostalo pa je relativno in odvisno od njega. Izgubi mero, po kateri bi se umerjal, oporo, na katero naj bi se opiral. Bog je mrtev, je naznanil Nietzsche ob dovršitvi filozofije (metafizike), ki je premaknila mesto resnice. Zemlja nima mere in se poda na pot v X, pot v neznanstvo. Človek, ki sam sebi ni in ne more biti zadostno merilo, zaide v krizo in začne znova iskati Boga, temelje, mero.

Nazori filozofije in človeka v njej so odvisni od mesta resnice. Z resnico, ki se je postavila v relacijo med stvarjo in človeka, se je zgodila pozaba temeljev. Tej pozabi se je pripetilo še pozaba, da je pozabljena. Subjekt, stoječ na prvem mestu, se je tako sesedel. Ker pa nazori vselej posredno spreminjajo svet, se je človeštvo, ki je izgubilo mero, pričelo umerjati v brez-mernost. Prva svetovna vojna je terjala do tedaj največjo morijo, v kateri vojaki še sami niso vedeli, za kaj se pravzaprav borijo. Totalitarizmi s takšnim ali drugačnim izkrivljenim religioznim nabojem – mislim na komunizem, fašizem in nacizem – so po vsej sili hoteli najti novo mero, novo oporo človeku. Druga

svetovna vojna je bila nadaljevanje brezmerne prve vojne. V obeh je šlo za umerjanje človeštva, a to se po končani moriji še vedno ni umerilo. Dve meri sta izšli: *vzhodna* – socialistična in *zahodna* – kapitalistična. Niti ena niti druga ni uspela človeku dati opore. Prva se je sesula, druga sicer razbohotila, a pahnila človeka, tako ali drugače razočaranega nad tem, da po veliki dvestoletni zgodbi takšnih in drugačnih revolucij še vedno visi v zraku, v brezbržnosti in novo pozabo, pozabo krize brez-temeljnosti in samote. Razočaran pa je tudi nad velikimi Cerkvami – verstvi, saj je v velikih bojih za mero boril tudi proti njim, misleč, da so mu vso zgodovino vsiljevale napačno mero in kratile svobodo. Moderna potrošniška družba je odraz te krize pozabe. V brezmejnem in brez-mernem menjavanju vselej najnovejšega človek teši potrebo po pozabi v takšni ali drugačni zamotitvi ter celo omami. V tem menjavanju čas pridobiva na hitrosti, hitrost pa je največja tam, kjer kdo pred čem zares grozečim beži. A beg vendarle ne more biti večen, človek se utruja. Zato mora poiskati mero, temelje, na katerih bo stal. Mora stopiti v resnico, ki je temelj, ki daje njega, drugega¹ in bivačo v temelj, ki je v judovsko-krščanski misli Bog.

Sledeča članka Martina Bubra *Jaz in Ti* ter Alberta Einsteina *Kako vidim svet* govorita o temelju, meri, ki bi jo človek moral sprejeti, in drži, ki bi jo do mere moral privzeti. Ali ju je našel, prepuščam vašemu premisleku.

1. SSKJ, Inštitut za slovenski jezik Frana Ramovša in avtorji, DZS, Amebis, d.o.o., elektronska izdaja v i.o.
2. Glej: Heidegger, Konec filozofije in naloga mišljenja, *Phainomena* 13-14, Ljubljana, 1995, 46.
3. Glej: Heidegger, *Bit in čas*, Ljubljana, Slovenska matica, 1997, 301.
4. V samih temeljih krščanstva se odnos do Boga vzpostavi v odnosu z drugim. Bog kakor razklenjenost omogoča srečanje človeka z drugim in z bivačim. Tako se preko srečanja vrši tudi odnos do samega dajanja odnosa, kar udejanja Cerkev.